

מכתב ב'

הרב אוריאל ראובן אייזנבך

בענין תחילת זמן שאלת הגשמים בזה"ז בא"י

בגליון לה עמ' קנד כתב הגראי"ש קשש שליט"א שבזה"ז אין מבקשים גשמים עד ז' במרחשון כמש"כ הר"ן דעדיין איכא טעמא דעולי רגלים, והיה לי מו"מ עמו בזה בגליונות שאח"כ וראיתי להעתיקם כאן משום דבר שנתחדש כעת.

כתב הגראי"ש קשש שליט"א בגליון לה עמ' קנד הערה יא, וז"ל "הר"ן (תענית ז). כ' שגם בזה"ז שייך הטעם שאין שואלין את הגשמים עד ז' במרחשון מפני עולי רגלים, לפי שגם היום נוהגים להתאסף לעלות לירושלים מסביבות א"י (ועוד בלבוש ושו"ע הרב ר"ס קיז)".

והשבתי על זה בגליון לו עמ' רנט, וז"ל "במש"כ הגראי"ש קשש שליט"א [בעמ' קנד בהערה יא] שבזה"ז יש לסמוך על הטעם של עולי רגלים לשאול גשמים משום שעדיין שכיחי עולי רגלים, והביא כן מהר"ן. **לכאוי** ממה שהוצרך הר"ן למצא טעם למנהגנו שלא ישתנה הדין בגלל שינוי המציאות, מתבאר שאם אכן היתה משתנית המציאות היה מורה הר"ן שישתנה הדין ג"כ, ולכאוי זה פשטות הסוגיא בגמ', וא"כ בזה"ז שיש כלי תחבורה שמביאים בנ"א תוך שעות ספורות לכל רחבי העולם, א"כ דוקא לפי טעם הר"ן יש לשאול את הגשמים תיכף אחר שמיני עצרת, וזה שאלה גדולה למעשה.

ובאמת שמעתי בזה ממו"ר הגרנ"מ רוזנברג שליט"א לפני כמה שנים שמנהגנו

מיוסד על ההבנה שהסוגיא בתענית (י). חולקת על הסוגיא הנ"ל (תענית ד:) יעויי"ש, אך גם הוא הודה לי שזה דוחק, ופעם אחרת שמעתי ממנו שהגר"ש דבליצקי ז"ל באמת חשש לזה ונהג בימים שאחר שמיני עצרת עד ז' מרחשון לשאול את הגשמים בשומע תפילה, אחר שבדיעבד אם שכח בימות הגשמים לשאול גשמים ונזכר קודם שומע תפילה ישאל בשומע תפילה ואי"צ לחזור, אך גם זה אינו הכרעה אלא ניהוג מספק בעלמא, כללו של דבר לענ"ד מנהגנו צ"ע, והסכים עמי מו"ר שליט"א, וכן הי' מתקשה בזה הגר"ש דבליצקי ז"ל לפי הנ"ל.

והשיב על זה בגליון לו עמ' תלא, וז"ל "בקובץ הקודם במדור התגובות העיר הגרא"ר אייזנבך שליט"א שלפי דברי הר"ן בתענית י. (שהבאתי בגליון ל"ה) שכ' שמה ששואלים את הגשמים מז' במרחשון אף בזמן שאין ביהמ"ק קיים, היינו משום שגם בזה"ז יש עולי רגלים, ושייך הטעם שהיה בזמן שהיה ביהמ"ק שיש להמתין עד שיחזרו לביתם בז' במרחשון. והעיר דלפי"ז בזמנינו שיש כלי תחבורה [וגם הגשמים לא מפריעים לנסיעות] א"כ יצטרכו לשאול את הגשמים תיכף לאחר שמיני עצרת. והביא שבאמת הגר"ש דבליצקי זצ"ל היה חושש לזה והוסיף בשומע תפילה 'ותן טל ומטר'.

אמנם לכאוי הישוב ע"ז פשוט ביותר, שודאי לא דנים בכל דור ודור מחדש, אלא רבנן תקנו את דיני התפילה

ללא שינוי, וכיון שבזמן התקנה היה שיך הטעם דעד ז' במרחשון ממילא זה נקבע לדורות, ופ'.

וב"ה מדוקדק בלש' הר"ן שכ' "לפי שהיו מתאספים מכל הסביבות ברגל לירושלים", והיינו לש' עבר - דקאי על שעת התקנה, ומש"כ הר"ן "כמו שעושין גם היום" אין כוונתו להסביר שגם בזמנו שיך הטעם הנ"ל, אלא רק בא להביא ראיה שיש ענין לעלות לרגל גם בה"ז, ולזה הביא ראיה מהמנהג שהיה בזמנו וממילא מסתמא שגם בזמן שחז"ל תקנו התקנה כך נהגו והיה שיך הטעם להמתין לעולי רגלים עד ז' במרחשון. וכל זה הוא פשוט מאד.

והנהגת הגרש"ד זצ"ל יתכן שלא היתה מחמת ההערה הנ"ל שבזה"ז באמת הדין אמור להשתנות, אלא דכיון שאל"בא דאמת זהו זמן הגמים ואי"ז מפריע לאף אחד, א"כ למה לא להתפלל ע"ז [ויש לברר].

ובאמת באותה שעה לא חשבתי להשיב על דבריו כי אמרתי שהמעין בגמ' ובר"ן יראה שאין כאן תקנה קבועה, אדרבה

כל השקו"ט הן בגמ' והן בר"ן הוא לברר אם ישתנה הדין הקבוע משכבר ע"פ המציאות הקיימת, ולא העלה הר"ן על דעתו לדון בסוגיא זו אם יש מעלה לעלות לירושלים ברגלים, אף שמתוך דבריו אכן מתבאר כך, וברור שלא לפרש ענין זה בא בדבריו, ולכן באותה שעה ביכרתי את השתיקה.

אך כעת מצאתי מפורש כדבריי באחד הראשונים, אמרתי דעכ"פ לא אמנע טוב מבעליו, ובודאי ישמח הגראיש"ק שליט"א דחביבא ליה דברי הראשונים ז"ל שהם כמלאכים, דז"ל השלטה"ג על הרי"ף שם בשם הריא"ז "ובזמן שאין בהמ"ק קיים שאין עולי רגלים, מעת שמזכירין מוריד הגשם בברכת תחית המתים, שואלין טל ומטר בברכת השנים אחר יו"ט האחרון מיד כשמתפללין תפילת חול, כמבואר בקונטרס הראיות".

ומבואר בדבריו להדיא דאין הדין תלוי בזמן התקנה, אלא במציאות, ואה"נ כל דור ודור יכול הדבר להשתנות, ושפיר חש לזה הגר"ש דבליצקי ז"ל וביקש בשומע תפילה.

